

Maradandó maradványok | FKSE, Budapest, 2021. június 8–26.
Részlet a kiállításból. © Fotó: Bíró Dávid

tudta letenni... De persze: volt valódi választásunk? Valóságnak kellett elfogadnunk azt a korlátos és ellenőrzött kontextust, amelybe egyszerűen belekerültünk, és ahol azonnal elvesztettük a saját magunk fölötti rendelkezés jogát. Nem nagyon maradt egyéb, mint befelé figyelni, befelé keresni azokat a területeket, amelyeken megvethetjük a lábunkat.

Mégis, mi történt itt? Mi volt ez az egész? Azonnal megszülettek a magyarázatok. Az időből kiragadott év, kényszerűsünet, amely meg kell, hogy tanítson minket valamire.

Utolsó figyelmeztetés a természettől, ha így megy tovább (azaz úgy, ahogy előtte), akkor vége a világunknak. Lockdown, ami *slow down*-nak is beillik, meg kellett tanulni lelassulni, értékén és helyén kezelni a dolgokat, befelé figyelni. A természet visszavágott: túl sokat hasítottunk ki belőle, túl sok sebet ejtettünk rajta és most ránk szabadított valamit, ami végzetesnek bizonyult. Ciklikus ismétlődés, pestis, spanyolnátha, madárinfluenza, mi a probléma, ez mind ugyanaz volt, csak a globalizált világban most egy kicsit nagyobb szót.

Nagyapám tizenhét évesen elkapta a spanyolnáthát. Felgyógyult belőle, de a fél tüdejével fizetett, onnantól kezdve csak a másik felével tudott lélegezni. Így viszont a második világháborúban elkerülte a katonai behívót. A spanyolnátha mentette meg az orosz fronttól? Fel lehet így is fogni. Mitől mentett meg minket ez az egy év?

Az itt látható művek többsége³ arra tesz kísérletet, hogy felmérje, összegyűjtse és új alakzatokba rendezze azt, ami maradt, a személyes szférákban, a fejünkben. A kiállítás felvetése, hogy az elmúlt egy év bezártóságában megszűnt a jelen, azaz megszakadt a kapcsolatunk a jelennel, a múlttal, illetve egy lehetséges jövőn lehetett töprengeni csupán, minthogy elvesztettük a jelenidőt, az itt és mostot, és egyszerre csak nem akadt senki, ténylegesen senki a Föld nevű bolygón, aki pontosan tudta volna, mi történik, mit kellene tenni és mi következhet utána.

Megváltozott az érzékelésünk, a világból egyre szűkebb és szűrtebb adagokban jött információ: ha a szobámat látom reggel, délben és este, ha nem élhetek kifelé, csak befelé, akkor óhatatlanul is máshova kezdem helyezni a fókuszot. Belső szabadság, erről beszélnék? Meglehet. Egy

3 Kiállítók: EITER TAMÁS, FISCHER JUDIT, GINK SÁRI, KORTMANN JÁRAY KATALIN, MENDRECSZY KARINA, MÉZES TÜNDE, MOLNÁR JUDIT LILLA, MURÁNYI MÓZES MÁRTON, SZEMZŐ ZSÓFIA, VARJU TÓTH BALÁZS; kurátor: MAJ AJNA

másfajta *szinkronitás*, amely másként helyez összhangba a dolgokkal és önmagammal. A karanténban új identitás képződik, vagy ha nem is képződik teljesen új, arra kényszerülök, hogy felülvizsgáljam a jelenlegit és létrehozak valamilyen egyensúlyt. A személyiség óhatatlanul valamiféle jelentést próbál találni mindabban, ami történik velem, narratívát keres és teremt, a *történetet történetbe* próbáljuk illeszteni. Nem lehet, hogy az eseményeket ne kösse össze semmi.

A művészet dolga – ha van egyáltalán bármi dolga – talán az lehetne ebben a helyzetben, hogy összeszedje mindazt, amiből építkezni lehet, amiből újrakezdeni lehet, a kizökkent időt, ha helyretolni nem is, de megmozdítani, eljuttatni valahová, ahol megint kezdeni tudunk vele valamit. Hogy legalább szinkronba tudjunk kerülni vele, megteremtünk megint valamiféle narratíva alapjait.

A jelen kiállítás kurátori bevezető szövege hivatkozik DETLEF B. LINKE német agykutatóra. Az ő egyik interjújában olvashatjuk a következőket: „A két agyféltekét egymással összekötő agyi hídnak körülbelül kétmillió rostszála van, és mindkét agyféltekében sokmilliárdnyi neuron található – ebből kiderül, hogy az agyi híd nem elégséges a két agyfélteke közötti zavartalan információáramláshoz. Nem csoda tehát, hogy ebből konfliktusok adódhatnak. Azt hiszem, ez hozzátartozik az ember normális sorához. Mindegyikünk küzd azzal a problémával, hogy két agyfélteke működését megfelelően összehangolja. Ám amikor ennek következtében egy agyrész funkciói részben kikapcsolódnak, az akár a nagyfokú kreativitás alapja is lehet.”⁴

Az a feltevés – az itt jelenlevő művészek vagy megerősítenek ebben, vagy megcáfolnak –, hogy a művészet olyan *gyakorlat*, amellyel ez az összehangolás, szinkronitás megteremthető. Szinkronitás a valóság és az idő között, az idő és az én között, az énen belül, mondjuk úgy, az agyféltekék között. Bekapcsol bizonyos funkciókat és időlegesen kiiktat másokat, így szabadítva fel az emlegetett kreativitást. Erre pedig még nagy szükségünk lehet, ha azt keressük, mitől fogjuk túlélni azt, ami van. Akkor is, ha közben nem felejthetjük el, hogy még gyász szívároga a falakon.

4 MONORY M. ANDRÁS – TILLMANN J. A.: *Ezredvégi beszélgetések*. Kijárat Kiadó, Budapest, 1998; bővített kiadás: Palatinus-Könyvek Kft., Budapest, 2000. ld. <http://www.c3.hu/~tillmann/beszelgetesek/beszelgetesek2.html>

NAGY EDINA

Hogyan legyünk jól? Mindenek ellenére

GYÓGYÍR

Capa Központ, Budapest
2021. május 4 – augusztus 8.

A Capa Központban GELLÉR JUDIT kurátor válogatásában megrendezett, nemrég bezárt *Gyógyír* című kiállítás a honlap információi szerint¹ ez év májusában nyílt. Igazából azonban, sok más kiállításhoz és kulturális eseményhez hasonlóan már jóval korábban megnyílt (volna); az elmúlt másfél évben mindent felülíró járványügyi helyzet miatt azonban az eredetileg 2020-ra tervezett tárlat ez évre halasztódott. Ezt tulajdonképpen lehet, hogy nem lett volna fontos megemlíteni – de a kiállítás címe jelen helyzetben telitalálat: ennél aktuálisabb témafelvetést (t.i. az embereken

1 <https://capacenter.hu/kiallitasok/gyogyir/> (utolsó belépés a szövegben hivatkozott webhelyekre: 2021. augusztus 30.)

Gyógyír | Capa Központ, Budapest, 2021. május 4 – augusztus 8.
CSONTÓ LAJOS: *Kútya év, 2020*, (részlet a sorozatból) | FÁTYOL VIOLA: *204, 2019–2020*, (részlet a sorozatból) © Fotó: Simon Zsuzsanna

egyre inkább eluralkodó lelki válság kezelésének lehetőségei, a mentális egészség megőrzésének, a „jól-lét” megteremtésének alternatívái) keresve sem találhatnánk.

A kiállítás ötlete és a művek/konceptiók – legalábbis egy részük – tehát már a világvárvány kirobbanása előtt létrejöttek, a pandémia csak megsokszorozta és felerősítette az addig is jelen lévő, a tárlat kiindulópontjaként szolgáló *válságdiagnózis* aktualitását. Hiszen a kényszerű bezártság állapotában a mentális egészség megőrzése, a szorongás, mindennapos félelmek leküzdése sokkal megterhelőbbnek bizonyult, mint „normális” körülmények között, és ebben a helyzetben még a kiállítás több művében feltűnő közösségek – egyáltalán bármilyen közösség – támogatása is elérhetetlennek bizonyult, ami tovább fokozta a helyzet kilátástalanságát.

Milyen árnyalatokat ad tehát hozzá a pandémia tapasztalata egy, alapvetően az öngyógyítás lehetőségeivel, saját terápiás megoldásokkal foglalkozó kiállítás recepciójához?

Ez a tapasztalat, azt hiszem, elsősorban érzékenyebb tesz. Érzékenyebbé a nem a szó

hétköznapi értelmében vett „betegség”² – hanem az elszigetelődésre, a lelki instabilitásra, a sebezhetőségre, kiszolgáltatottságra. A bemutatott művek közül néhányra ezért 2021-ben különösen fogékony lehet a látogató, egész egyszerűen azért, mert a betegség tapasztalata az elmúlt másfél évben kollektív tapasztalattá lett, még akkor is, ha közvetlenül nem mindenkit érintett.

Ezek a művek azok, amik talán a szó leg-szorosabb értelmében kapcsolódnak a gyógyulás folyamatához és amiknek „előzménye” a művészek saját élettörténetében található – bizonyos értelemben tekinthetjük őket autopatografikusnak is, csak ez esetben vizuális eszközökkel elbeszél narratívákkal találkozunk. Ilyenek például CSONTÓ LAJOS „autoportré”-sorozata, a *Kutya év* (2020), vagy FÁTYOL VIOLA *204* (2019–2020) című munkája. Ez a két sorozat egymással szembeállítva az első terembe került és, bár esztétikailag kiegyensúlyozott hatást teremtenek, a kiállítást végigjárva azon gondolkodtam, nem lett-e volna szerencsésebb külön térben installálni őket. Így, egymás közvetlen közelébe helyezve szinte „összezárnak” a látogató feje felett, mintha egy láthatatlan buborékba léptünk volna be. Mivel mindkét munka egy kórházi tartózkodás idejét dolgozza fel – Csonató Lajos szívűtétjéből való felépülésének első, legnehezebb szakaszát dokumentálja, Fátyol Viola pedig koraszülött kisfiával a születés után a kórházban töltött heteket – a kórházi „élmény”, ez a művek közvetítette, sajátos, sokszor traumatikus tapasztalat annyira intenzívvé, szinte fojtogatóvá válik, hogy a két munka nem tudja erősíteni egymást: a köztük zajló párbeszéd inkább visszhang jellegű. Ami nem csökkenti a két mű értékét, de térben elválasztva egymástól talán több levegőhöz jutottak volna. Mindenesetre, ebben a teremben válik talán leginkább megfoghatóvá a személyesség, az egyén sebezhetősége, elsősorban Csonató Lajos munkája kapcsán, ahol szíven üt a kiállított naplóbejegyzések, a többször absztraktba forduló (ön)portrék őszintesége, a gyengeség, félelem, a betegség-tapasztalat

² A későbbiekben említésre kerülő, a kiállításához kapcsolódó előadás-sorozat, *A tükör. Pszichológia, analízis és fotográfia* meghívottjai – FORGÁCS PÉTER, GÁCS ANNA, ILLÉS ANIKÓ, PERENYEI MONIKA, JUDY WEISER – szinte kivétel nélkül felhívták a figyelmet az általánosan elfogadott és használt, csak kevesek által megkérdőjelezett „betegség” kifejezés problematikusságára, negatív konnotációira, a vele járó előítéletekre, árnyalatlanságára. A fogalom kritikai megközelítése az elmúlt másfél év tapasztalata alapján mostanra rendkívül időszerűvé vált. Ld. <https://capacenter.hu/esemenyek/a-tukor-pszichologia-analizis-es-fotografia/>

HODOSY ENIKŐ
Részlet az *Elérhető fény* című sorozatból, 2020, barryt, gyclée print, 40 x 60 cm

átütő jelenléte. Fátyol Viola teljes falat betöltő fotósorozata, a 204 darab anyatejes üvegről készült fotó, amelyekbe az édesanyák fejk és viszik a tejet koraszülött csecsemőjük számára, a maga monoton esztétikájával elvesz valamennyit ebből a közvetlenségből. Ugyanakkor a kórházi csempe háttér vagy éppen a gyermekosztályok rajzfilmfigurás dekoráció előtt lefotózott üvegek, melyekben mindig kicsivel több a lefejt tej mennyisége, szintén ennek a törekedésnek a megjelenítői, amit csak fokoz a hozzá kapcsolódó intimitás, hiszen itt egy koraszülött kisbaba gyarapodásának is tanúi lehetünk.

Ez a fajta elemi közvetlenség nem szerves része a kiállításon látható többi munkának. HODOSY ENIKŐ *Elérhető fény* (2020) című sorozata a szemlési „túlélési stratégia” bemutatására épül – a meditáció inspirálta, a karantén ideje alatt készült munkák között sok a természetfotó. Virágok, növények, köztük harmonikusan elhelyezett önarcképek – összességében egy kiegyensúlyozott, esztétikus sorozatot láthatunk, a befelé fordulás, megnyugvás, a testközelségben megtalált, újrafelfedezett természeti szép dokumentációját. A többnyire fekete háttér előtt fényképezett, helyenként holland virágcsendéletekre emlékeztető, szirmaikat hullató, vagy éppen saját súlyuk alatt meggörnyedő buja virágok és a titokzatos, fiatal női arc, kicsit kitakarva talán a virágok, bokrok érintésétől vörösre színeződött ujjakkal, nem beszélve a női tenyéren stigmaként látszó, szétnyomódott, vörös színű termésről – van benne drámaiság, kétségtelen. Ugyanakkor a sorozat esztétikája itt már esztétizálásba fordul át, ami megzavarja azt a törekény egyensúlyt, amit a finoman fényképezett tájképek, jó érzéssel megtalált részletek egyébként megteremthettek volna.

Az *Elérhető fény* SZATMÁRI GERGELY *Bellin, Hamburg, Augustenhof* (2008–2018) című sorozatából válogatott képekkel látható közös térben. Szatmári munkája valóban enigmatikus, nehezen dekódolható, és épp ez teszi érdekessé. A képeken a művész ismerőseit, barátait látjuk különböző élethelyzetekben, amiket nem mindig tudunk hová tenni. Megjelenik a gyász – fiatal nő feltűnő, piros-fehér virágmintás ruhában sirt és egy temető kertben, körülötte inkább türelmesen várakozó, mint összetörtnek látszó férfiak. Ugyanaz a ruha, ugyanaz a nő kockált szorongatva, barátnőjével egymást átkarolva – buli van, de vajon búcsúztató, vagy valami az előző képtől független esemény? Erre nem kapunk egyértelmű választ. Egy-máshoz érő, egymást átölelő emberek. A képek nem közölnek részleteket

a szereplők közötti viszonyokról, egyszerűen csak egy, adott esetben intim pillanatot rögzítenek. Nyilván közhelyesen hangzik, hogy a pandémia tapasztalatával a hátunk mögött ezek a pillanatok, egymás megérintésének fontossága és lehetősége mennyire felértékelődik, mégis így van, számomra a kiállításon ez a sorozat volt az igazi „gyógyír” – könnyedsége, megfejthetlensége, a fotókon látható emberek közötti találkozás megismételhetlenségének ereje tette azzá: egy olyan sorozat, ami után az ember könnyebben vesz levegőt.

Emberek ha nem is baráti, de valamiféleképpen összetartozó csoportjai a főszereplői a következő teremben látható sorozatoknak, SZOMBAT ÉVA és SZÁSZ LILLA munkáinak. SZOMBAT ÉVA *Tutti Frutti* (2019) című, a nyolcvanas-kilencvenes évek divatját kultiváló, tárgyait gyűjtő, viselő mai fiatalokról készült sorozata – a címmel egyébként bajban vagyok, mert ott van egyfelől a nyolcvanas évektől kapható, gyümölcsízű, ragadós, rágós cukorka, a frutti, ami nekem is nagy kedvencem volt, aztán a vizuálisan brutális *Tutti Frutti* erotikus tv-show a német RTL palettájáról, a korai kábeltévé idősorból, és egy ugyanilyen nevű erotikus újság is létezett... szóval, nem vagyok biztos a cím forrását illetően, lehet, hogy egész egyszerűen a nyolcvanas-kilencvenes évek divatjának és populáris tárgykultúrájának összefoglaló neve (hogy a frizurákról már ne is beszéljünk, bár Samantha Fox sörénye nem gyakran köszön vissza azóta se...). A sorozat már csak témája miatt is igen látványos, szín- és formakavalkád, erre még ráerősít a képek tartalmához komponált keret. Portrék, fiatalok a kedvenc tárgyukkal, ruha- vagy bútoradarabjukkal – van itt minden, tévémaci, retrofotel, klasszik Coca-Cola.

Ugyanakkor persze ezek az emberek a fotós felfedező kedvének köszönhetően kerültek egymás mellé, mivel ugyanazon szenvedélynek (kornak) hódolnak: személyesen nem ismerik egymást, nem járnak közös klubba, nem találkoznak – hacsak nem online fórumokon. Szóval a sokak által „hóbottnak” tekintett szenvedély egyéni passzió, ténylegesen nem teremt közösséget, ki-ki a maga szórakoztatására csinálja, a kiállított anyagból nem derül ki, hogy hol több ennél. A sorozat, amelle, hogy meg van komponálva és erős vizuális jelenlétet generál a kiállításon, ahol a kiállításdesign is igen jól érvényesül, igazi nyomot nem hagy maga után és nyitva marad a kérdés, hogy egy second hand-ben talált kilencvenes

évekbeli ruhadarab adott körülmények között valóban „gyógyír” jelenthet-e viselőjének?

SZÁSZ LILLA Lisszabonban és Budapesten készült képei az *Öndívatbemutató* (2020) címet viselik. A HAJAS TIBOR azonos című filmje (1976) inspirálta munkán az utca emberéről készült felvételek láthatók: emberek egyedül vagy párban, idősek, fiatalok, extravagánsak, hétköznapiak, jókedvűek (Lisszabonban inkább), mélabúsak (Budapesten), a kamera látványának, a fotózás pillanatának köszönhetően egy-egy másodpercre kiszakadva a mindennapok rutinjából – milyen megdöbbenő tulajdonképpen, hogy a fotózásnak még mindig van valami varázsa – szóval, egy *kitüntetett* pillanatot átélve. A kísérő szöveg tanúsága szerint pedig a fotós is valami hasonlót élhetett át a felvételek készítésekor: a képek elkészültéig tartó néhány perc, a kép alanyával való kapcsolatfelvétel izgalma, a kommunikáció, a kép elkészültét követő jó érzés közös a portré alanyával, közös az öröm, a néhány boldog pillanat összehoz, ami lehet, hogy arra a napra már gyógyír és ez több, mint elég. A képek mellett rövid videókon emberek láthatók többnyire közös szabadidős tevékenység, sportolás közben. Foci, görkori, szörf – jókedv, koncentráció, felszabadultság. Egyszerű videók, házimozi, semmi különös. *Tanulmányok a boldogságról*. 2020 előtt még nem tudtam volna mit kezdeni a címmel ezeket a kis etüdöket látva. Most már tudok.

A kiállítás számomra talán legnehezebben a tematikához köthető darabja, GYENIS TIBOR munkája és Bartha Máté képei közös térben kaptak helyet. Gyenis *Személyes döntés* (2020) című köztéri installációja már több külföldi helyszínen bemutatásra került. A kiállítóteremben tulajdonképpen a két szöveges tábla – melyeken a MEGÉRI, illetve a NEM ÉRI MEG felirat szerepel – felállításának dokumentációjáról készült videók láthatóak, ahogy a művész segítőkkel vagy egyedül kihelyezi az adott helyszínre (parkba, az út szélére vagy éppen a lakott területtől távolabb) a munkát. Illetve, egy másik monitoron a két tábla között nyugszékeken fekvő Gyenist láthatjuk, aki helyét állandóan változtatva hol az egyik, hol a másik tábla mellé heveredik. Gyenis korábbi köztéri munkáihoz és akcióihoz hasonlóan ez a mű is zavarbaejtő, váratlan, nem nagyon tudunk mit kezdeni vele – és

SZÁSZ LILLA
Lány virágok
között, részlet az
Öndívatbemutató
című sorozatból,
2018, lambda print,
15 x 15 cm